

2F-3 Spreeuw *Sturnus vulgaris*

F3.1 Verspreiding, aantalontwikkeling en leefwijze

De spreeuw is een zeer algemeen voorkomende soort die het gehele jaar in Nederland aanwezig is (Bijlsma *et al.*, 2000). Nederlandse broedvogels overwinteren overwegend ten westen en zuidwesten van ons land, slechts een klein deel brengt hier de winter door (Speek & Speek, 1984). In het najaar (oktober-november) trekken vele miljoenen spreeuwen vanuit Noord- en Noordoost-Europa naar en over ons land om in West-Europa de winter door te brengen (Lensink, 2002). In het voorjaar (maart) wordt de omgekeerde route gevolgd. Het broedseizoen loopt van maart tot in mei, waarin veelal één legsel wordt grootgebracht (Cramp & Perrins, 1998). Vanaf de laatste week van mei vliegen de jongen uit en verzamelen de spreeuwen zich in groepen. Vanaf dat moment worden de nachten op gemeenschappelijke slaappleaatsen doorgebracht. In de twee maanden daarna treedt in Nederland ook een influx van spreeuwen op, overwegend vanuit Oost- en Midden-Europa maar ook Noordoost-Europa (Lensink, 2002).

Als broedplaats verkiest de spreeuw holtes in bomen of in gebouwen. Daarbij kan de soort semi-koloniaal voorkomen. Het broedproces is in hoge mate gesynchroniseerd. Slaappleaatsen van spreeuwen zijn gevonden in bomen (parken, lanen, singels), rietvelden en in gebouwen (hallen). Deze kunnen duizenden tot tienduizenden vogels herbergen, soms meer dan honderdduizend. Een deel van de vogels komt via voorverzamelplaatsen naar de slaappleaats.

Volgens de gegevens van SOVON broedden er in de periode 1998-2000 naar schatting 75.000 tot 135.000 paren in Noord-Brabant. Hiervan broedden er 50.000 tot 80.000 in het oosten van Noord-Brabant. Geïndexeerde trendgegevens van SOVON laten zien dat de aantallen spreeuwen in agrarisch gebied sinds het begin van de jaren negentig licht zijn afgenomen. In natuurgebied variëren de indexen sterk en lijken de aantallen licht te zijn toegenomen. De trends zijn niet significant (data SOVON).

In grote aaneengesloten bossen komen spreeuwen in relatief lage dichtheden voor. Schaars bewoonde bosgebieden zijn met name enkele bossen onder Tilburg en in de Kempen. Gebieden met een hoog aandeel bouwland worden gemeden, evenals open natte natuurterreinen (o.a. de Grote Peel) (Van Dijk, 2002). De afwezigheid van graslanden, waar spreeuwen bij voorkeur op foerageren, speelt hierbij een rol.

F3.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

Wettelijke status

- * Beschermde inheemse diersoort.
- * Schadelijke diersoort zoals bedoeld in art. 65.1 van de wet (diersoort die in een deel van het land schade aanricht).

Provinciaal beleid

Er geldt een provinciale vrijstelling op basis van art. 65 voor grondgebruikers voor het opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ter voorkoming van schade aan gewassen worden ontheffingen verleend voor afschot. Ontheffingen worden verleend voor de periode juli tot en met november. Er zijn geen beperkingen gesteld met betrekking tot gebieden (Provincie Noord-Brabant, 2005).

F3.3 Schade aan belangen

F3.3.1 Mogelijke schade aan belangen

Schade aan gewassen

Bekend is dat spreeuwen schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten (tabel F3.1) (Oord, 2002).

Tabel F3.1 Bekende schade aan gewassen door spreeuw (Oord, 2002).

Teelt	Schade	Periode
Granen	pikschade	voorjaar/najaar
Appels en peren	pikschade bevuilding	zomer en herfst
Kersen en morellen	vraatschade pikschade bevuilding vernieling	zomer en herfst
Bessen ¹	vraatschade	zomer
Bramen en frambozen	vraatschade	zomer
Aardbeien	pikschade	zomer en herfst
Bloemen, bloemzaden en bloembollen	pikschade vervuilding	
Helm en griend	vernieling	september t/m januari
Riet en biezen	vernieling	september t/m januari

¹ o.a. rode- en witte aalbes, kruisbes, zwarte bes, blauwe bes

Na het broedseizoen (vanaf eind mei) leven spreeuwen in groepen en foerageren ze gezamenlijk. Dit maakt gewassen die in de zomermaanden kleine vruchten dragen aantrekkelijk voor spreeuwen en dus kwetsbaar voor schade door foeragerende groepen.

In haar beleidsnota geeft de Provincie aan dat spreeuwen met name schade kunnen aanrichten in rijpend fruit (kersen, bessen). Schade aan blauwe bessenteelt kan plotseling optreden en hoog uitvallen.

F3.3.2 Geregistreerde schade aan belangen in het verleden

Schade aan gewassen

Incidenteel komt schade veroorzaakt door spreeuwen in de provincie voor. Schades kunnen in korte tijd hoog oplopen (tabel F.3.2 en F3.3). De hoge schades komen met name voor in kleinfruit. Maar er zijn ook schades bekend uit granen, graszaad en bloementeel.

Tabel F3.2 Getaxeerde gewassenschade spreeuw in Noord-Brabant in 1999-2002 (Bron: Faunafonds).

Jaar	Getaxeerde schadebedrag (in €)
1999	31.311
2000	-
2001	5.145
2002	-

Tabel F3.3 Getaxeerde gewassenschade spreeuw in Noord-Brabant in 2003-2005 (Bron: Faunafonds).

Postcodegebied	2003		2004		2005	
	aantal meldingen	getaxeerd	aantal meldingen	getaxeerd	aantal meldingen	getaxeerd
428					1	48
462	1	0				
465					1	16.997
517			1	1.568	1	10.307
538	1	81				
575					1	0
Totaal	2	€ 81	1	€ 1.568	4	€ 27.352

F3.3.3 Schade aan belangen in de toekomst

Schade aan gewassen

Voor de komende jaren mag verwacht worden dat spreeuwen, net als in het verleden, schade zullen veroorzaken aan gewassen. Schade kan zich in de gehele provincie voordoen waar schadegevoelige gewassen geteeld worden.

F3.4 Preventieve en schadebeperkende maatregelen

F3.4.1 Mogelijke maatregelen

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen zijn diverse akoestische en visuele middelen in te zetten om spreeuwen te verjagen van schadegevoelige percelen. Daarnaast kunnen ook afscherpende of werende middelen worden ingezet. Het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) geeft hiervan een overzicht (zie ook § 1.5.1). Indien deze middelen niet effectief blijken, kan (ondersteunend) afschot van schadeveroorzakende individuen plaatsvinden (op basis van ontheffing). Het gebruik van het geweer kan het verjagende effect van akoestische en visuele middelen versterken (brief RIN, nr. 88/70/sep/bs).

Gegevens over de effectiviteit van verjaging van spreeuwen zijn bekend van een proef, waarbij gedurende het productieseizoen van blauwe bessen een zevental verjagingmethoden werden ingezet (Van Enckevort & Hermans, 2001). Het ging hierbij om de inzet van: alarm pistool, gaskanon, (knaalapparaat), scarey Man¹ (verjaging door jacht(akte)houders, plastic zeearend, birdguard (apparaat dat angstkreten van vogels en geluiden van predatoren produceert) en ballonnen.

De ervaring van telers die meededen aan de proef was dat over het algemeen er zeer snel gewenning optrad door spreeuwen aan de verschillende verjagingmethoden. Het alarmpistool had een redelijk tot goed effect. Wel moest er enkele malen kort achter elkaar geschoten worden om te voorkomen dat de spreeuwen na het opvliegen weer zouden neerstrijken in het gewas. In de ochtend waren spreeuwen makkelijker te verjagen dan 's avonds. Wegens geluidsoverlast kan het pistool niet alle dagen gebruikt worden. Het gaskanon had onvoldoende effect op spreeuwen. Heliumballonnen en de nabootsing van roofvogels hadden nauwelijks of geen effect. Bij de Scaryman trad vrij snel gewenning op. Geconcludeerd werd dat geen van de beproefde verjagingmethoden afdoende werkt tegen verschillende diersoorten (waaronder spreeuwen). Een combinatie van verschillende verjagingmethoden werd noodzakelijk geacht.

“Controle-percelen” werden afgeschermd met netten om schade te voorkomen. Hoewel netten een voldoende beschermend effect bleken te hebben, zijn er ook een aantal nadelen aan het gebruik van netten. Ten eerste worden nuttige vogels ook geweerd. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan verschillende soorten vinken die een groot deel van de bestrijding van rupsen en vlinders op zich nemen. Ook zij kunnen niet meer bij het gewas komen. Daarnaast zijn zeer regelmatig vogels verstrikt komen te zitten in de netten, wat leidt tot onnodig dierenleed.

De aanwezigheid van spreeuwen rond schadegevoelige teelten kan ook zeer effectief worden terug gedrongen door de mogelijkheden van nestelen tegen te gaan. Hiervoor dienen voor het broedseizoen de potentiële nestellocaties afgedicht te worden.

F3.4.2 Maatregelen in het verleden

Vogelwet

Onder de Vogelwet was de spreeuw een deel van het jaar beschermd (van 1 december t/m 31 mei). Voor afschot van spreeuwen ter voorkoming van schade was in deze periode een vergunning nodig. In de periode 1999 tot en met 1 april 2002 6 vergunningsaanvragen ingediend voor afschot van spreeuwen. Er zijn 3 vergunningen verleend.

¹ Dit is een bewegende pop op een accu; door de pop op te pompen de lucht vervolgens weer te laten ontsnappen gaat de pop bewegen

Flora- en faunawet

In de periode 2002-2005 zijn er 27 ontheffingsaanvragen ingediend voor spreeuw, waarvan er 10 zijn verleend, 9 zijn geweigerd en 8 zijn ingetrokken of niet in behandeling zijn genomen (Bron: Beleidsnota Provincie Noord-Brabant en gegevens Faunabeheereenheid).

*F3.5 Conclusies ten aanzien van populaties, schade en beheer***Samenvatting**

- De spreeuw is een binnen geheel Noord-Brabant talrijk voorkomende vogel. De aantallen liggen tussen de 75.000 en 135.000 broedparen.
- Bekend is dat spreeuwen schade veroorzaken aan gewassen (diverse teelten, met name klein fruit). Schade is incidenteel. De gegevens laten voor de laatste jaren geen trend in de omvang van schade zien.
- Door de grootte van de groepen waarin spreeuwen foerageren kan in korte tijd de schade hoog oplopen.
- De verwachting is dat spreeuwen in de toekomst schade ook aan gewassen zullen veroorzaken.
- In het verleden zijn incidenteel ontheffingen verleend voor afschot van spreeuwen ter voorkoming en bestrijding van schade aan gewassen.
- Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen kunnen afschermende/verjagende middelen worden ingezet op schadegevoelige percelen.

Conclusie

- Ontheffing: In gebieden met een schadehistorie wordt ontheffing aangevraagd voor het verjagen van spreeuwen met ondersteunend afschot.

Advies

- Monitoring: met als doel een vollediger beeld te krijgen van de omvang en ontwikkeling van de populatie en de aard, ontwikkeling en omvang van veroorzaakte schade.

F3.6 Literatuur

- Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2000. Avifauna van Nederland deel 2, Algemene en schaarse vogels van Nederland. GMB/KNNV, Haarlem/Utrecht.
- Cramp S. & C. Perrins 1996. Birds of the Western, vol. 6 Palearctic. Oxford University press, Oxford.
- Dijk, A.J., van, 2002. Spreeuw *Sturnus vulgaris*. pp 458-459. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Enckevort, R.J.J., van & M. Hermans, 2001. Wildschade blauwe bes. Een demonstratie van verjagingstechnieken voor wild bij de teelt van blauwe bes. LLTB, Tuinbouwvakorganisatie Zuid-Oost Nederland, Roermond.
- Lensink, R., H. van Gasteren, F. Hustings, L.S. Buurma, G. van Duin, L. Linnartz, F. Vogelzang, C. Witkamp 2002. Vogeltrek over Nederland, 1978-1993. Schuyt & Co, Haarlem.
- Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.
- Speek B. & A. Speek. 1984. Thieme's vogeltrekatlas. Thieme, Zutphen.
- Provincie Noord-Brabant, 2005. Beleidsnota Uitvoering Flora- en faunawet 2006 - 2010. Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.
- SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.